CAPUT VIGESIMUM SEPTIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Pergit Job fortiter inculcare suam vitæ totius innocentiam, et rejecta amicorum calumnia causas adfert, cur adeo studuerit illi fovendæ et conservandæ; nempe quia impios nihil boni manet post hanc vitam.

1. Addidit quoque Job, assumens parabolam suam, et dixit : 2. Vivit Deus, qui abstulit judicium meum, et Omnipotens, qui ad amaritudinem adduxit animam meam. 3. Quia donec superest halitus in me, et spiritus Dei in naribus meis. 4. Non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mendacium. 5. Absit a me ut justos vos esse judicem : donec deficiam, non recedam ab innocentia mea. 6. Justificationem meam, quam cœpi tenere, non deseram : neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea. 7. Sit ut impius, inimicus meus : et adversarius meus quasi iniquus. 8. Quæ est enim spes hypocritæ si avare rapiat, et non liberet Deus animam ejus? 9. Numquid Deus audiet clamorem ejus cum venerit super eum angustia? 10. Aut poterit in Omnipotente delectari, et invocare Deum omni tempore? 11. Docebo vos per manum Dei quæ Omnipotens habeat, nec abscondam. 12. Ecce, vos omnes nostis, et quid sine causa vana loquimini? 13. Hæc est pars hominis impii apud Deum, et hæreditas violentorum, quam ab Omnipotente suscipient. 14. Si multiplicati fuerint filii ejus, in gladio erunt, et nepotes ejus non saturabuntur pane. 15. Qui reliqui fuerint ex eo, sepelientur in interitu, et viduæ illius non plorabunt. 16. Si comportaverit quasi terram argentum, et sicut lutum præparaverit vestimenta: 17. Præparabit quidem, sed justus vestietur illis : et argentum innocens dividet. 18. Ædificavit sicut tinea domum suam, et sicut custos fecit umbraculum. 19. Dives cum dormierit, nihil secum auferet : aperiet oculos suos, et nihil inveniet. 20. Apprehendet eum quasi aqua inopia, nocte opprimet eum tempestas. 21. Tollet eum ventus urens, et auferet, et velut turbo rapiet eum de loco suo. 22. Et mittet super eum, et non parcet : de manu ejus fugiens fugiet. 23. Stringet super eum manus suas, et sibilabit super illum, intuens locum ejus.

Vers. 1. 1. Addidit quoque Job, assumens parabolam suam, et dixit. — Cum Job intermisso ut apparet sermone aliquantulum siluisset, ut loquendi spatium aliis concederet, si forte quispiam eorum, prout hactenus fecerant, respondere aliquid vellet; nemo autem amplius ei quidquam reponeret, aut obstrepere ullerius auderet, resumptis novis animis novam quoque parabolam assumit. Est autem *parabola* sermo gravis et sententiosus illustrem aliquam doctrinam continens, et plerumque ad mores ac prudentem rerum usum accommodatus; unde et Salomonis sententiæ *parabolæ* vocantur, quæ præcepta sunt ad conformandos honeste mores opportuna. Licet autem parabolæ similitudinem aliquam et comparationem juxta vocis etymologiam importent, involvantque plerumque aliquid obscurum et affine ænigmati, non tamen illud necesse est, dummodo gravis sit utilisque sententia. Plura de vocis illius significatione et usu vide fusius et erudite a patre nostro Salazar *in Prov.* cap. I, vers. 1 annotata et disputata. Cæterum Job ad mentis suæ conceptum et animi corporisque dolorem plenius exprimendum prosequitur eum, quem superius instituerat, sermonem, scilicet se nequaquam ob scelus aliquod a se commissum tam duriter tractari; et si causam suam velit agere, superiorem in ipsa se futurum non quidem adversus Deum, sed adversus illos, qui ipsum tanquam improbum arguere volebant, et concludere afflictiones, quas patiebatur, magnitudini peccatorum ipsius respondere. Job igitur tuetur Deum non inductum fuisse ad se tam graviter affligendum, eo quod ipse aliis longe sceleratior fuerit; sed causam aliquam arcanam esse et incognitam hominibus, altiusque ascendendum quam ad justitiam illam ordinariam, quæ delictorum præcise vindictam spectat. Ut vero id quod asserit plus ponderis et auctoritatis habeat, a protestatione incipit, quæ jurisjurandi vim obtinet.

Parabola quid significet.

Vers. 2. 2. Vivit Deus, qui abstulit judicium meum, et Omnipotens, qui ad amaritudinem adduxit animam meam. — Ista verba, *vivit Deus*, solemnem continent jurandi formulam, vel, ut alii volunt, asseverandi tantum, in Scripturis obviam, præsertim in libris Regum, ubi sæpissime repetitur : « Vivit Dominus. » Cum autem Hebræi dicant Abrahamum coluisse Deum ex amore, Jobum vero ex timore, a quo sapientia incipit; aliqui ex hoc loco colligunt etiam Jobum sanctum amoris gratia fuisse : nam per quem quis jurat, eum amat, sic per vitam regis non jurat, qui eum non amat, et reveretur. Quod autem Job subdit, Deum abstulisse judicium suum, videtur quodammodo Deum insimulare injustitiæ, et quod addit, Omnipotentem ad amaritudinem adduxisse animam suam, crudelitatis quamdam et violentiæ redolet accusationem : quæ duo sane mira et absurda videri possint, nisi Jobi scopus et intentio intelligatur. Notandum igitur, Jobum, cum dicit Deum ipsi judicium sive jus suum rapuisse, non significare sibi ab eo fieri injuriam, aut se ita justum esse, ut Deus non habeat ipsum adhuc asperius tractandi justam occasionem; sed potius id quod in lege scriptum est de justitia illa vindice ordinaria, quæ in sceleratos exerceri solet; tum eorum, a quibus condemnatus erat, sermones respicere, qui ultra vel supra illam justitiam non sunt progressi. Hoc ergo sensu Job ait Deum abstulisse, id est, abscondisse judicium suum, eo quod illud nondum orbi patefaceret, cur tantis ærumnis obrueretur; nequaquam autem ait, Deum ita ipsum tractando uti ratione tyrannica; neque significat se ejusmodi jus habere, ut possit causam obtinere et absolvi, si se non peccasse contenderit; sed tantum declarat, afflictionem, quam patiebatur, instar densæ nubis judicium suum obscurare, quo minus innocentiæ ac rectitudinis suæ cognitio fiat manifesta : nam quamdiu non intelligimus cur illum Deus sic afflixerit, ecce judicium ejus quasi ablatum absconditum et sepultum, ita ut hominibus sceleratus ac detestabilis videri possit.

Formula solemnis jurandi et asseverandi apud Hebræos.

Quo sensu Job dicat Deum rapere judicium suum.

Ilaque notandum hic eum loqui secundum judicium commune, nec negare quin Deo, et quidem in ipsius arcano consilio, suorum judiciorum constet ratio; ad quam intelligendam sursum nobis ascendendum est, et spissæ omnes illæ nubes, quæ veritatem obscurant, trajiciendæ sunt : alioquin Jobi justitia non innotescet. Dubiæ nimirum et ancipites judicii divini rationes efficiunt, ut jus et judicium hominis sit tanquam absconditum et sepultum : nam Deus, ut quidem videtur, deberet ejus qui coram ipso rectus et integer est causam statim tueri et omnibus reddere manifestam, quod tamen non facit, sed dissimulat; unde fit ut inter atrum et album sæpe discerni non possit, et optimi servi Dei calumniis et conviciis proscindantur. Cur vero id? quia dum videntur illos affligi homines, prout sunt natura proclives ad detrahendum de aliis, eorum afflictiones semper in deteriorem partem interpretantur. Ecce igitur bonos plus quam oppressos; interim vero Deus quasi secedit, nec præ se fert se illos pro justis habere; sed potius ipsis bellum inferre, et eos longe supra alios condemnare velle videtur. Et hoc modo hic etiam Jobus lamentatur sibi judicium ablatum, et in amaritudinem adductam esse animam suam; eum tamen nihilominus pro Deo suo habet, et se majestati ejus submittit : neque enim ita loqueretur : « Vivit Deus, » nisi illi honorem exhiberet dicens : Domine ego sum misera creatura, tu omne in me imperium obtines, pro libitu tuo de me dispone, hoc enim sibi vult illa jurandi formula, qua Deum tanquam judicem suum agnoscit, auctoritatem debitam ipsi tribuit, sistit se coram throno ipsius, totumque judicium suum sibi quidem absconditum, ipsi vero notissimum plena resignatione animi committit. Hæc est verissima Jobi philosophia, quæ nobis hic proponitur, ut illam exemplo ipsius ad praxim revocemus; et quamvis semper non possimus complecti causam eorum quæ Deus erga nos agit, nihilominus ad hanc humilitatem semper veniamus, ut dicamus : Domine disponas de nobis ut videbitur tibi; vivit Deus, qui modo aufert et abscondit judicium nostrum, donec ei placuerit illud patefacere, et lætitiam nobis salutaris nostri restituere, qui modo ad amaritudinem adducit animam nostram. En quid nobis ex hoc loco discendum sit; siquidem ad hanc doctrinam aptandæ et applicandæ sunt sententiæ sequentes.

Quomodo Job in iis philosophetur.

Vers. 3 et 4.

Judicia Dei occulta reddunt nos perplexos.

3 et 4. Quia donec superest halitus in me, et spiritus Dei in naribus meis, non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mendacium. — Donec, inquit, vivam in hac vita mortali, quæ aeris inspiratione ac respiratione ducitur, non committam, ut ob cujusquam sive gratiam sive metum per labia mea ullam loquar iniquitatem, ita ut pro vero aliquid affirmem, quod conscientia mihi testificetur esse falsum; unde neque vobis exspectandum est, ut contra conscientiæ meæ testimonium in vestri gratiam profitear me propter peccata mea enormia miseriam istam perpeti, quod hactenus tantopere ursistis. Pulchra sane et urgentissima ratio tanto viro digna, non loquendi iniquitatem, non proferendi verbum, quod Deo displicet : « quia spiritus Dei erat in naribus ejus, » quasi diceret patientissimus homo : Quomodo fieri posset, ut eodem Dei spiritu et flatu, quo ipse me sustentat, et ego sustentor, eodem prorsus loquar mala, et quæ ei displicent? et eodem medicamento, quo ipse utitur ad me sublevandum, et in vita sustentandum, eodem ego utar ad illum offendendum, et me occidendum, ita ut spiritum vitæ, quem Deus mihi tribuit ad respirandum, ego in spiritum vertam mortis? Qui enim spiritu illo et aura quam ducit, et ad verba efformanda exspirat, ad mendacia effingenda et falsa testimonia dictanda abutitur,

Job a mendacio et fictione alienissimus.

Mendacium adfert mortem.

dignus est ut Deo spiritum intercludente dispereat; unde Salomon ait *Prov.* XIX, 9: « Qui loquitur mendacia peribit: » in Hebræo est, *qui spirat mendacia peribit*: sic alio loco *Prov.* II, 22, ubi in Vulgato legimus, *impii de terra perdentur*, in Hebræo est proprie, *mendaces eradicabuntur*: nam Hebræi peccantes in Deum a *mentiendo* nominant, ut notat Cajetanus.

Mendacium occidit animam.

Hinc liceat mendacii gravitatem et turpitudinem agnoscere, quod tam fœdum, tamque Numini odiosum est, ut ab eo nefarium omne scelus appelletur. Quid dicam minari Deum sempiternum exitium et atroces pœnas iis qui ad mentiendum lingua et sermone abutuntur: nam Sapiens horribile id fulmen jacit *Sap.* I, 11: « Os quod mentitur occidit animam, » quæ pœna est ejusmodi, ut extrema omnia complexa videatur: nam mors animæ absolute mors dicenda est; cujus mors corporis, tametsi omnibus suppliciis comitata, est umbra tantum, et volatica velut effigies quæ finitur, cum illa duret in omnem æternitatem. Ut omittam stagnum ardens, sulphur, ignem et alia cruciamenta quæ mendacibus indicuntur in *Apoc.* XXI, 8, et aliis voluminibus cœlestium Scriptorarum, ad cumulum omnigenum calamitatum illud accedit, quod nunquam beatissima Dei gloria perfruentur *Apoc.* XXII, 15: « Foris canes, et venefici, et impudici, et homicidæ, et idolis servientes, et omnis qui amat et facit mendacium, » inquit Joannes. Quæ et similia cum essent magnis viris cognita, sæpiusque meditata, semper a mendacio velut a peste et perniciosissima flamma refugiebant. Talis utique fuit Job, qui omne mendacium ut scelus horrendum vehementer aversabatur, et recusabat maxime spiritum et halitum, quem ad mentem proflatis verbis promendam Deus impertit, ad eamdem mendaciis tegendam convertere.

Vers. 5. Magnanimi est viri innocentiam acriter defendere.

5. ABSIT A ME UT JUSTOS VOS ESSE JUDICEM: DONEC DEFICIAM, NON RECEDAM AB INNOCENTIA MEA. — Nunquam, inquit, fatebor vos recta sentire aut judicare, dum obstinato et frequenter affirmatis a Deo non nisi sceleratos et impios acerbe vexari: quare cum ex dolorum, quos patior, gravitate sceleratum me esse tam constanter asseratis, ad mortem usque innocentiæ meæ defensionem persequar, in qua justorum omnium causam suscepisse videor, quos aliquando exercet et vexat in hac vita fortuna severior. Hoc nempe est gravis et constantis ac magni animi viri veritatisque amatoris: sic Paulus in epistolis suis acriter pro sua pugnat innocentia, ut se a pseudoapostolis et subdolis operariis, qui hos Jobi amicos imitabantur, defenderet; unde illorum maledictis et calumniis coactus, iis se laudibus ornat invitus, quas recenset dicens II *Corinth.* XI, 21: « In quo quis audet, audeo et ego, etc. Ministri Christi sunt, et ego: ut minus sapiens dico, plus ego: in laboribus plurimis, » etc., eodem modo Christus, quem Job etiam in hac re referebat, donec defecit, non recessit ab innocentia sua; sed divinitatem et infinitam bonitatem suam, multis invidis et malevolis repugnantibus, fortiter defendit: et cum in jus iniquum esset adductus, multisque contumeliis laceratus, et indignis modis vexatus; ab iniquo tamen et perdito judice quisnam esset interrogatus, non ut recte judicandi rationem iniret, sed ut injuste opprimendi occasionem inveniret, tamen Christum verum Dei Filium se esse confessus est, ne veritati testimonium negasse videretur.

Christus veritatis

et innocentiæ defensor acerrimus.

Observemus igitur diligenter, quam hic Jobus viam sequatur: primum enim quid intelligeret significavit, et ostendit se falsa opinione nulla imbutum fuisse, et quæ dixerat nullo errore infecta, sed ipsissimam esse veritatem. Hoc postquam declaravit, modo profitetur, se nunquam a proposito suo, quod rectum et justum esse cognoverit, dimotum iri. En duo quæ nobis hoc loco imitanda proponuntur, unum, ne simus temerarii ad rem nobis incognitam, et de qua certo persuasi non sumus, tuendam; sed prius dijudicemus, ut ad recte judicandum moderatum et bene compositum animum adferamus; hoc ubi præstitimus, postquam a nobis res bene cognita est, veritati adhæreamus, nec ab illa divelli nos unquam patiamur. Quod in rebus fidei præcipue locum habere debet, postquam per ejusdem notas nobis sufficienter propositæ fuerint ad judicium prudens credibilitatis earum efformandum. Cæterum quando Jobus hic dicit: « Absit a me ut justos vos esse judicem, » observemus quoque non parvum coram Deo esse delictum, cum quispiam simulat se consentire cum illis qui malam causam tuentur, et veritati repugnant: nam etsi id ex animo non faciat, sed aliter apud se constituerit, in eo tamen Deus blasphematur, scimus enim quantopere ipsi sua veritas sit pretiosa. Si igitur sint aliqui qui malam causam tueantur, qui adversus veritatem insurgant ad illam obscurandam, qui denique mali aliquid moliantur; si vel duntaxat simulaverimus nos ipsi et illorum in maleficio sociis adhærere, certum est, nos coram Deo ejusdem iniquitatis reos fore. Non abs re igitur tanta vehementia animi Jobus loquitur, et ait: « Absit a me, » idque ut rem nimis turpem et infamem toto animo exsecratur, cum justificatur iniquitas: quia id perinde est, atque si ordo Dei perverteretur.

Quæ via tenenda sit in indagandi et tenenda veritate.

Non simulandus etiam consensus cum impiis.

DONEC DEFICIAM, NON RECEDAM AB INNOCENTIA MEA. — Amici Jobi totis viribus et multis rationum argutiis intendebant sanctissimo viro persuadere ut se peccatorem existimaret, palamque profiteretur, se ob propria flagitia a Deo tot pœnarum cruciamentis acerbe vexari. Hunc quidem fuisse amicorum animum, ex contextu satis perspicuum est, sed quorsum Jobus respondet amicis id impense procurantibus, se ab innocentia non recessurum? quasi amici prætenderent, ut a probitate descisceret, quod neque in mentem illis venerat:

Bona fama dicitur innocentia.

potius enim intendebant, ut Jobus sibi persuaderet se peccatorem esse, et palam omnibus id fateretur, etsi ejusmodi confessione aliquam jacturam faceret boni nominis, quod ipse de se aliique conceperant. Ipse nihilominus respondet constanter renuendo inquiens: « Donec deficiam, non recedam ab innocentia mea; » plane bonam de se opinionem appellans suam innocentiam; et quidem sapientissime ac verissime conspicuum nomen innocentiam suam vocat: nam innocentia et sanctitas sæpe a bono nomine est, bono nomine alitur, et bona opinione fulcitur. Porro fere non satis firma virtus est, quæ arce bonæ existimationis non munitur: nam innocentia bonæ opinionis fulcris sustentatur non raro, quibus deficientibus et ipsa nutat, et non semel corruit: quare a Jobo bona opinio jure merito innocentia nuncupatur, a qua minime se recessurum profitetur.

Vers. 6.

6. JUSTIFICATIONEM MEAM, QUAM COEPI TENERE, NON DESERAM: NEQUE ENIM REPREHENDIT ME COR MEUM IN OMNI VITA MEA. — Nullis, inquit, difficultatibus, calamitatibus aut calumniis a justa virtutis ac innocentiæ defensione avocari me sinam; sed cum virtutem et sanctitatem cæteris omnibus chariorem habeam, ab ejus arctissimo amplexu nunquam discedam; prius reliqua omnia disperdam quam pretiosam istam gemmam dimittam. Aptissimam sane ac dignam tanto viro causam reddit, cur a Deo acriter exceptus, et tanquam sceleratus severe punitus, ab amicorum officiis desertus, et acerbis eorum sermonibus graviter reprehensus, contumeliis et ignominiis impetitus, tamen suam innocentiam defendat, seque culpa tanto supplicio suppari tota sua vita vacasse constanter affirmet, quia videlicet nullius tanti sceleris eum conscientia sua reprehendat. Qui locus valde quidem notandus est, ut ex eo intelligamus, quantam bona conscientia confidentiam præstet, quippe quæ singulariter possit nos in extrema quoque rerum desperatione sustentare: sacræ enim literæ fundamentum quoddam solidum fiduciæ nostræ in sceleris vacuitate innocentiaque reponunt. Diserte charus Deo Joannes monet I *Epist.* III, 20: « Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum. » Si tuta placidaque est conscientia, si nulla synteresis immurmurat, si mens in recessus et latebras animi contuens nihil videat, quod divinæ legi voluntatique repugnet; oritur illa dulcis et jucunda fiducia propria filiorum Dei, et tristibus in rebus atque deploratis vadimus ad bonum et amantissimum genitorem, et depressum animum et ægrum attollimus certa spe opis et humanitatis. Plura de bonæ conscientiæ securitate diximus cap. XXII, 26; e contra vero quam semper timida sit nequitia, et sæva præsumat perturbata conscientia vide supra ad cap. XV, 24 et alibi.

Magna securitas bonæ conscientiæ.

Vers. 7.

7. SIT UT IMPIUS INIMICUS MEUS, ET ADVERSARIUS MEUS QUASI INIQUUS, — id est, uberiorem ab hoste vindictam cupere nequeo, quam quod habeatur ut impius, et non bonam de eo existimationem habeant homines: malum enim quod mihi intentat, et impense procurat, in suum ipsius caput recidet, et ruet præceps in omnia mala: hæc faciunt lucem iis quæ dicta sunt vers. 5. Septuaginta reddunt, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ εἴησαν οἱ ἐχθροί μου ὥσπερ ἡ καταστροφὴ τῶν ἀσεβῶν, καὶ οἱ ἐπ' ἐμὲ ἐπανιστάμενοι ὥσπερ ἡ ἀπώλεια τῶν παρανόμων, *verumtamen sint inimici mei sicut eversio impiorum, et qui contra me insurgunt sicut perditio iniquorum*, id est, impietatis convincantur, et causa cadant, qui contra me insurgunt integritatem et innocentiam meam oppugnando, ubi ostendit se causæ suæ bonitate ut firmissimo præsidio niti, et in Dei veritate firmiter fundatum esse; a qua nunquam dimovendus, nec contra eam cum adversariis vel in minimo consensurus sit, quos ut impios abominatur. Unde intelligimus quonam zelo nos præditos esse oporteat non solum ad confirmandam veritatem a nobis cognitam, et declarandum eam nobis probari, sed etiam ad omnibus erroribus et falsis opinionibus resistendum: ejusmodi enim virtute, qualis hic nobis in Jobo describitur, nos inflammari oportet. Notemus igitur, quod cum agitur de doctrina salutis, et de eo quod pertinet ad cultum Dei, et ad religionem, non solum nobis recipiendum id quod verum et bonum esse intelligimus, et quidem recipiendum animo docili et obedienti; sed etiam nobis detestandas esse omnes opiniones falsas, quæ veritati adversantur, et cum ipsa pugnant, earumque auctores et architectores velut impios impostores exsecrandos et odio habendos esse.

Quomodo adhærendum veritati, et resistendum falsitati.

Cæterum pro exactiori hujus et sequentium aliquot versuum intelligentia sciendum quomodo in præcedentibus disputationibus Jobum non raro urserint amici sui, dicentes illum hypocritam fuisse; qui etsi bona exterius fuisset operatus, gloriam tamen humanam pro eis captare voluisset, ideoque juste a Deo punitum, etc., cujus occasione multa in suis collocutionibus de hypocritarum moribus tradiderunt. Voluit ergo S. Jobus ostendere se non solum hypocritam non fuisse, sed et hypocritarum vitium summo odio semper prosecutum: quippe quod intelligebat omnibus modis exsecrandum. Hac occasione infelicem hypocritæ sortem elegantissime describit: « Sit, inquit, ut impius inimicus meus, et adversarius meus quasi iniquus. » De hypocrita eum loqui verba sequentia, quæ statim subinferemus, clarissime ostendunt; et recte illum vocat *impium*, quia Patris sui cœlestis gloriæ detrahit, sicut impius Absalomus gloriæ patris sui Davidis detraxit; similiter recte illum vocat *iniquum* ad exprimendam grandem illius malitiam: quamvis enim, inquit S. Gregorius, inter iniquitatem et peccatum nihil distare perhibeat S. Joannes apostolus, qui ait I *Epist.* III, 4: « Iniquitas peccatum est; » ipso tamen usu loquendi plus iniquitas quam peccatum sonat, et omnis homo se libere *peccatorem* fatetur, *iniquum* vero dicere nonnunquam erubescit;

Hypocrita est impius et iniquus.

et ideo S. Job *hypocritam* iniquum vocat, imo et *hypocrisim* alibi cap. XXXI, 28 iniquitatem maximam appellat. Cum ergo hic ait : « Sit ut impius inimicus meus, » etc. credo eum voluisse uti communi loquendi phrasi, qua, cum alicujus infelicissimam sortem explicare contendimus, dicere solemus : id accidat inimicis meis quod illi. Ita quærenti David, essetne pax puero Absalomo, respondit Chusi II *Reg.* XVIII, 32 : « Fiant sicut puer inimici domini mei regis, et universi qui consurgunt adversus eum in malum. » Ita et prudens Abigail ad David I *Reg.* XXV, 26 : « Fiant sicut Nabal inimici tui, et qui quærunt domino meo malum : » sic et Daniel cap. IV, 16 ad regem Baltassar : « Domine mi, somnium his qui te odeant, et interpretatio hostibus tuis sit. » Voluit itaque Job dicere : Si inimicum haberem, cui summa mala liceret optare, nullum aliud malum ei precarer, quam ut similis fieret hypocritæ, aut infelicem ejus sortem incurreret. Hujus autem rationem elegantem reddit cum subdit :

Impreandi formula.

Vers. 8. 8. QUÆ EST ENIM SPES HYPOCRITÆ SI AVARE RAPIAT, ET NON LIBERET DEUS ANIMAM EJUS? — Quid enim, inquit, sperare potest, qui sub fucata religionis specie eo præceps rapitur, quo vocat avaritia, qui cum Deum infensum habeat, ab illo impendentis mali nullum obtinebit effugium? Regia legunt, *quæ spes hypocritæ, si Deus evellat animam ejus?* quam lectionem multi hebraizantes sequuntur; Figurina autem, *quid hypocritæ sperandum est, cum Deus extrahet illius animam?* expende vim illius, *si avare rapiat*, q. d. Rapiat quantum voluerit, idque *avare*, id est, ardenti sæ cupiditati plene satisfaciat. Quæ est ejus spes? quid ei sperandum restat, cum Deus extrahet ejus animam? Pulchre autem exemplum hujus inanis spei ponit in homine avaro : omnis enim avarus hypocrita est : si ad usuram tribuit, fingit se pecunias tribuisse ad necessitatem proximi sublevandam, quia illa pecunia, quam ad usuram præsto, possem, inquit, aliunde majora consequi lucra; et quia lucrum cessat, vel damnum emergit, ideo pro mutuo lucrum accipio. Similiter in aliis avarus se hypocritam præstat, dum prudentiæ tribuit acquirere multa, et acquisita servare. Prudentem ergo avarus et pium se exhibere contendit, unde merito *hypocrita* nominatur. Quod si negligentiam suæ salutis illi objicias, spem se in Deo firmam respondebit habere, sibique divinam misericordiam facilem pollicetur : cum enim multas pecunias habeat, eis se Dominum placaturum in morte confidit : Faciam, inquit, amplas eleemosynas, sacraque multa fieri curabo, et testamento ad pias causas plurima legabo, quibus quis dubitet me Deum placaturum, etc. Huic ergo sic temere præsumenti ait S. Job : « Quæ est spes hypocritæ, si avare rapiat, et non liberet Deus animam ejus? »

Vana spes hypocritæ.

Avarus omnis hypocrita.

1. Eodem fere modo Christus eos qui ardore magno divitiarum in thesauris colligendis occupantur reprehendit ut stultos, cœlestium ignaros, et præter exspectationem ab hac vita et usura fortunarum eripiendos : attulit enim de homine quodam similitudinem, qui bonis circumfluens animæ suæ lætissime gratulabatur, quod haberet bona in multos annos reposita, eumque merito *stultum* vocat, sive, ut est in Græco, ἄφρονα, *vecordem*, sine mente, sine judicio, insipientem : quippe cum sibi perennes prope delicias et longissimæ vitæ amœnitatem polliceretur, homo fatuus illa ipsa nocte vita et opibus spoliatus fuit *Luc.* XII, 20 : « Stulte, hac nocte animam tuam repetunt a te; quæ autem parasti cujus erunt? » Tum ore sacro ad suorum omnium documentum divinum hoc monitum addit : « Sic est qui sibi thesaurizat, et non est in Deum dives, » hoc est, stultus pariter est, et in nocte rapiendus, inquit Beda. Sic cuilibet accidit, qui congerendis studet opibus, ut stultissima opinione delusus jucundissimæ beatissimæque fortunæ, præter omnium spem, et cum minime putat, eripiatur e vita; et quæ scelere ac infinitis prope animi angoribus conquisivit aliis fruenda relinquat. Ille quidem magnifice incedit omni copiarum genere abundans, et inflatus pecuniæ magnitudine beatus apud omnes et dives habetur; sed ut Jesus clare denuntiat : « Non est in Deum dives. » Dividit omnes qui fortunis abundant in divites sæculi et divites Dei : quod etiam in illius schola eruditus fecit D. Paulus I *Timoth.* VI, 17 : « Præcipe, inquit, divitibus hujus sæculi, » etc. Quid est igitur divitem esse in Deum? divitem esse virtutibus, inquit Euthymius : recte ille quidem, nam veræ christianorum divitiæ sunt pulchræ et pretiosæ virtutes, charismata, gratiæ; opes sane aureæ, gemmæque cœlestes. Verum hic de illo agitur, qui thesauros habet reconditos et opulentos : quare D. Ambrosius ita nominari putat qui propter Deum parat opes, ut non sibi soli recondat, sed cum pauperibus etiam partiatur.

Reprehendantur ut stulti.

Alii sunt divites sæculi, alii divites Dei; et quæ sit conditio utrorumque.

Alii malunt divitem in Deum dici, « qui non sperat in incerto divitiarum, sed in Deo vivo, qui præstat omnia nobis abunde ad fruendum, » ut loquitur magnus Apostolus modo citatus, res meo judicio breviter exponi atque uno verbo nequit. In dicto quidem evangelii loco *dives in Deum* mihi a Servatore dici videtur, non qui pauper est propter Deum, solis virtutibus et cœlestibus donis cumulatus, qualis proprie videretur esse dives in Deo, sed qui divitias refert in Deum, et sanctissimam ejus voluntatem sequitur ducem et moderatricem in administrandis aut continendis pecuniis : qui tantum habet et possidere cupit, quantum summo rerum omnium Domino placet, ratioque boni et honesti justitiæque patitur. Hic thesauros, si videbitur, colliget non adamantinis seris clausos, sed promptos et obvios, atque erogari faciles, cum Dei nutus significaverit : itaque et pauperibus tribuet humanissime, et in operibus pietatis, quando fuerit opus, magnifice et prolixe impendet; unde quia divitias suas non tam

Avari Christo

Divites Dei sunt liberales.

sibi et avaritiæ, quam auctori bonorum omnium Deo servire cupit, *dives in Deum* recte nominatur. Huic Christus illum stultum opponit, qui « thesaurizat sibi, » vel, ut est in Græco, ἑαυτῷ, *sibi ipsi*, qui non Deum intuetur in fortunis cumulandis, nec magnopere animo et cogitatione est intentus ut intelligat, quid potissimum requirat ab illo numen, aut officium hominis christiani postulet; sed hoc spectat unum, ut cupiditati serviat, et quam sibi animo fingit delicatæ vitæ felicitatem et magnis copiis affluentis omni ratione consequatur. Hic thesaurizat, et est vulgi opinione locuples et pecuniosus, sed non dives in Deum; quem Christus *stultum* Job *hypocritam* appellat, cujus spes sterilis, inanis et fallax est, et a Deo in necessitatis et angustiæ tempore rejicitur. Unde subdit :

Divites sæculi tantum serviunt cupiditati suæ.

Vers. 9. 9. NUMQUID DEUS AUDIET CLAMOREM EJUS CUM VENERIT SUPER EUM ANGUSTIA? — Tempore nimirum mortis, cum Deus animam evellit, in angustia homo constituitur, et dicere potest cum Susanna *Dan.* XIII, 22 : « Angustiæ sunt mihi undique. » Amici in sæculo manent, quæ delectabant relinquenda sunt, temporalia bona non comitantur, solus miser homo coram Deo in judicio constituitur; superne adest judex justus rigidusque, inferne tartarus ardentissimas flammas eructans; intus conscientia clamat et accusat; latera cingunt inimici dæmones apertis faucibus clamantes *Thren.* II, 16 : « Devorabimus : hæc est dies quam exspectabamus : » tantum ei restat, ut ad Deum deprecandum se convertat, et in eo delectetur proponendo bona, quæ in illius obsequium gessit, clamando cum Ezechia *Isai.* XXXVIII, 3 : « Obsecro Domine memento quæso, quomodo ambulaverim coram te in veritate et in corde perfecto, et quod bonum est in oculis tuis fecerim. » Numquid audiet Deus hypocritam sic clamantem, qui non in oculis Dei bonum perficere curavit, sed tantum in oculis hominum? « In tempore afflictionis suæ dicent, ait Jeremias cap. II, 27 : Surge, et libera nos, » et respondebit : « Ubi sunt dii tui quos fecisti tibi? surgant, et liberent te in tempore afflictionis tuæ. » Quid respondit Abraham diviti in angustia constituto, et clamanti *Luc.* XVI, 24 : « Pater Abraham miserere mei? Fili, inquit, recepisti bona in vita tua : » ita etiam hypocritæ respondebit Deus : Recepisti mercedem tuam, nullusque deinceps in æternum manebit locus aut tempus Deum invocandi aut rogandi. Potestne excogitari sors infelicior? Videbit miser hypocrita in tempore angustiæ in extremo judicio hinc damnari quidem peccatores propter eorum peccata, adulteria, furta, homicidia, quorum damnatio manifeste justa est : justum est enim ut convertantur peccatores in infernum, et mala recipiant, qui mala egerunt. Videbit inde justos ineffabili præmio et gloria affici propter bona opera, quia eleemosynas largiti sunt, jejunaverunt, orationibus institerunt, etc.; se autem, qui horum opera fecit, et ab illorum peccatis se continuit, ab istorum societate et gloria expelli, et illorum consortio conjungi, et pœna affici. Damnari se videbit cum homicidis, latronibus, perjuris, ebriosis, luxuriosis, qui ab homicidio, latrocinio, perjurio, ebrietate et luxuria se continuit; et privari se videbit ineffabili præmio, quo affectos inspiciet sanctos jejunatores, eleemosynarum largitores, suæ carnis mortificatores, qui non minus quam illi tenuit jejunia, fecit eleemosynas, carnem mortificavit ac maceravit.

Mors di vitibus amia et horribilis.

Hypocritarum sors miserrima, quia nec hic, nec in futurum iis bene est.

Hypocritarum pœna.

Hanc infelicissimam sortem considerare videtur D. Chrysostomus hom. 2 *in Joan.* ex eo quod miser hypocrita pœnas cum peccatoribus recipiet, quorum voluptatibus non fuit oblectatus : erit illis socius in pœna, quibus socius non fuit in voluptate. Statuit Deus neminem posse habere duplicem paradisum, neque duplicem consolationem, in hac scilicet vita et in futura, qui clamavit *Luc.* VI, 24 : « Væ vobis, qui hic habetis consolationem vestram; » et *ibid.* vers. 25 : « Væ vobis qui ridetis, quia flebitis; » et *Joan.* XII, 25 et *Matth.* XVI, 25 : « Qui amat animam suam, perdet eam; qui autem perdiderit animam suam propter me inveniet eam. » Qui in præsenti vult paradisum habere, in futuro infernum inveniet; qui autem in præsenti pati eligit, in futuro sæculo habebit delectationes usque in finem, id quod in epulone divite et Lazaro eleganter Christus expressit, et exposuit Abraham diviti dicens *Luc.* XVI, 25 : « Fili recordare, quia recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala : nunc autem hic consolatur, tu vero cruciaris. » Peccatores in hac vita gaudere eligunt, cap. XXI, 12, « tenent tympanum et citharam, et gaudent ad sonitum organi; ducuntin bonis dies suos, et in puncto ad inferna descendunt. Justi e diverso eligunt affligi in vita præsenti, « semper II *Corinth.* IV, 10 mortificationem Jesu in corpore suo circumferentes, » ut qui modo socii sunt passionum, sint postea et consolationum *ibid.* cap. I, 7. Sed longe miserrima est hypocritarum sors, qui neque in hac vita cum peccatoribus, neque in futura cum justis delectationes capiunt, et utrorumque pœnis conficiuntur : nam in hac quidem vita mortificationibus se conficiunt, exterminant facies suas, orant, vigilant sicut justi, et in futuro sæculo æternis ignibus una cum peccatoribus addicuntur : nempe in hac vita laborem, quem justi bene operando sentiunt, sine futura delectatione sustinent, et postmodum adhuc pœnas peccatoribus reservatas sine ulla præcedenti voluptate in inferno sustinebunt. Itaque, ut pulchre observat S. Chrysostomus hom. 21 *in Matth.* illud solum, quod durum simul et onerosum est hypocritis, tam in hoc quam in futuro sæculo sive cum justis sive cum peccatoribus commune habent. Unde patet eorum conditionem esse omnium mortalium miserrimam iniquissimamque, utpote omni delectatione destitutam, ac Deo invisam; a quo nullam in miseriis suis consolationem exspectent. Unde subdit :

Hypocrite semper miseri.

Vers. 10. — *Lætitia beatitudinis æmula est in laboribus.*

10. AUT POTERIT IN OMNIPOTENTE DELECTARI, ET INVOCARE DEUM OMNI TEMPORE? — Scilicet impius divitiis et deliciis florens nequit sicut justus ærumnosus et calamitosus « delectari in Omnipotente; » neque est extismandum vocem illam *Omnipotente* casu ac temere ex ore Jobi excidisse : vult enim dicere hominem calamitate actum et oppressum sic in Omnipotente delectari, ac si tota Dei omnipotentia occuparetur in recreando homine tribulationibus prostrato; unde Jacobus ait *Epist.* I, 2 : « Omne gaudium existimate, fratres, cum in tentationes (id est tribulationes) varias incideritis. » Profecto omnis gaudii nomine indigitari solet cœlestis beatitudo, ac si significare vellet hominem justum calamitate oppressum tanto gaudio potiturum, ut possit quodammodo cœlestem æmulari beatitudinem. Septuaginta vertunt, μὴ ἔχει τινὰ παῤῥησίαν ἔναντι αὐτοῦ; ἢ ὡς ἐπικαλεσαμένου αὐτοῦ εἰσακούσεται αὐτοῦ; *habetne fiduciam coram eo? aut tanquam si invocaverit eum exaudiet eum?* exosus enim Deo est omnis hypocrita, quod careat animi candore ac vera simplicitate, quæ sunt fundamenta fiduciæ et exauditionis. E contra vero *Prov.* III, 32, « cum simplicibus sermocinatio ejus; » et *ibid.* cap. X, 9, » qui ambulat simpliciter ambulat confidenter, » nihil metuit divina fiducia plenus, et in sua innocentia et integritate securus est; unde S. Gregorius papa magnus lib. XII *Moral.* cap. XXI simplicitatem vocat *arcem fortitudinis,* videlicet ob tranquillitatem securitatis; et *ibid.* reliquit hoc axioma : « Nihil simplici corde felicius. » Hac felicitate ac fiducia simulator et hypocrita omnino careat necesse est, quia « non poterit in Omnipotente delectari, et invocare Deum omni tempore : » quamvis enim os apertum habeat ad Deum invocandum, nihil tamen aliud facit, quam profanare nomen sanctum ejus : quia nihil in ipso est recti et integri; unde mirum nobis videri nec debet, nec potest, si hypocritæ et scelerati, cum ad Deum accedunt, repulsam patiantur : neque enim libera voluntate aut affectu puro accedunt, quin, etiamsi possint, Deum libenter fugiant; sed quoniam ipso carere non possunt, eum inviti et coacti adeunt.

Hypocrita non habet orandi fiduciam.

Hinc bene Job ait hypocritam « non invocare Deum omni tempore : » nam etiamsi aliquando simulet se precari, nihilominus in eo non perseverat, nec constanter et perpetuo tenore utitur. Et in eo quidem hypocritarum preces a precibus filiorum Dei differunt. hypocrita enim non examinato corde suo faciet quidem in speciem id quod faciunt filii Dei quando Deum deprecantur, quia id rebus suis conducere intelligit; sed si minima tentatio ingruat, et non ex voto succedant res, illico excandescit, nec amplius Deum ad auxilium suum invocat, sed adversus ipsum obmurmurat, et ejusmodi rabiem despumat, ut satis ostendat, se antea nihil a Deo exspectasse aut sperasse, nec ipsum corde integro, sed ficto et simulato duntaxat quæsivisse. Hic itaque admonemur Deum serio, sincere ac semper deprecari, ut existimemus nihil profuturum nobis, si longo intervallo, et impetu quodam animi, non certo consilio et ordine Deum adierimus, opem et misericordiam ejus imploraturi; sed in eo officio obeundo diligentiam nobis adhibendam esse, et unumquemque seipsum debere acuere et sollicitare, seque cum mane tum vesperi quasi ad tribunal Dei citare, ubi animi sui statum discutiat, ut intelligat, quid sibi adhuc desit. Videmus igitur quæ sit rite precandi ratio; ne primum summam et extremam necessitatem exspectemus, sed potius ipsam prævertamus, sicut opus est precantes, ut Dei bonitate præveniamur. Cæterum observatione quoque dignum quod Job ait, hypocritam non « posse in Omnipotente delectari; » ex quo cognoscimus omnes improbos, quamvis omnium maxime felices esse videantur, infelices tamen esse, nihilque in ipsis præter miseriam exsistere; contra vero probos, quamvis hic afflictionibus atterantur, et homines nihili æstimentur, ipsos tamen esse felices, quia se oblectant in Deo; in quo solo verum ac solidum gaudium reperitur; sine quo nemini unquam bene, et cum quo nemini unquam male fuit. Ut igitur Deus gaudio nostro benedicat, ipsum probet, atque hoc pacto nos tanquam in conspectu Dei eo fruamur, Deum respiciamus, nos ab ipso bonum omne habere agnoscamus, gratiasque illi agamus, et ita in ipsum spem et exspectationem nostram reponamus, ut rebus præsentibus non adhærescamus, nec illis animum nostrum affigamus, scientes hunc mundum præterire, nobisque duntaxat per ipsum transeundum esse, et quidem cito, non ipsi adhærendo, sed ad Deum semper tanquam ad verum nostrum scopum aspirando.

Hypocritarum et filiorum Dei preces in quo differant. — *Hypocrita non potest in Deo delectari.*

Vers. 11. — *Quid sit in manu Dei loqui.*

11. DOCEBO VOS PER MANUM DEI QUÆ OMNIPOTENS HABEAT, NEC ABSCONDAM, — id est, ut D. Thomas et Vatablus intelligunt, docebo vos Deo bene juvante et sermonem subministrante, ita ut existimare debeatis non tam me quam Deum ipsum per me loqui. Dicitur sæpe Deus in Scriptura locutus « in manu prophetarum, » IV *Reg.* XXI, 20, II *Par.* XXXVI, 15 et *Bar.* II, 24, id est in eorum persona. Job igitur dicit se loqui *per manum,* vel, ut est in Hebræo, *in manu Dei,* id est in persona ipsius Dei. Septuaginta vertunt, ἀλλὰ δὴ ἀναγγελῶ ὑμῖν τί ἐστιν ἐν χειρὶ Κυρίου, ἅ ἐστι παρὰ παντοκράτορι, *quapropter annuntiabo vobis quid sit in manu Domini, quæ sint apud Omnipotentem,* id est, quæ Deus providentiæ suæ recta dispositione, quam *Dei manum* vocat, ordinata tenet. Quem sensum secutus S. Augustinus, credit Jobum voluisse dicere : Annuntiabo vobis quid disponat Deus. Jobus quidem satis superque omnia distinxerat; sed vult adhuc amplius confirmare suum sermonem, quem jam habuerat : quapropter utitur hac præfatione, dicens se ostensurum id quod est in manu Dei, sive quod Omnipotens habeat, persequiturque hunc sermonem quem jam habuerat: nempe, cum recte volemus

judicare, nobis hic inferius non esse subsistendum, sed fide nobis mundum trajiciendum, nobisque alia ratione judicia Dei contemplanda : nam in hoc adversarii Jobi decipiebantur, quod secundum præsentem hujus mundi statum omnia metirentur, et in rebus hisce inferioribus defixi hærerent.

Deus in manu sua habet multa quæ reservat occulta.

Jobus igitur ostendit altius nobis ascendendum, et ad Dei manum veniendum, atque notandum judicia Dei arcana esse, quæ licet per indicia quædam nobis ex parte subinde patefaciat, plurima tamen in manu sua reservat occulta, sicuti princeps non aperit omnia sua consilia, sed edictorum tantum, quantum ad subditorum gubernationem expedire novit, promulgat, reliqua, quæ declarare non expedit, penes se reservans. Quod si homines mortales sibi permittunt ejusmodi licentiam, quid nobis de Deo statuendum est? Numquid oportet Dominum nobis hic omnem justitiam et sapientiam ita patefacere, ejusque judicia nobis omnia ita nota esse, ut nihil ejus solius cognitioni reservetur? quonam res abiret? Videmus igitur modo quænam sit Jobi mens, scilicet perversam hominum superbiam arguere, eo quod potentiam, justitiam et sapientiam Dei in hoc præsenti statu mundi, qualis nunc animadvertitur, velint inclusam; quæ nullis tamen terminis circumscribitur, nec ulla etiam angelica mente comprehendi potest. Cum itaque viderimus simpliciores, et eos, qui dum vixerunt nemini injuriam ullam intulerunt, ad finem usque vexari, et quasi prædæ exponi, Deo interea nullo modo præ se ferente, quod velit illos liberare; contra vero improbos triumphare, in suis malis obdurescere, ipsique Deo hæc omnia dissimulanti quodammodo insultare, ne tamen perturbemur et scandalizemur, res ita confusas et inordinatas esse, Deumque non statim remedium adferre animadvertentes, sed in memoriam nobis revocemus id quod hic declaratur, Deum scilicet multa in manu sua habere quæ penes se servat : cum enim hoc pacto velit fidem nostram exercere, nosque experimento discere quid sit patientia, ne omnem nostrum sensum et judicium ejus consilio subjicere recusemus.

Arcana Dei judicia reverenda.

Vers. 12. — *Vanum est sentire male de Deo et judiciis ejus.*

12. ECCE, VOS OMNES NOSTIS, ET QUID SINE CAUSA VANA LOQUIMINI? — Septuaginta vertunt, ἰδοὺ πάντες οἴδατε, ὅτι κενὰ κενοῖς ἐπιβάλλετε, *ecce omnes nostis, quia vana vanis adjicitis;* S. Augustinus, *quia vane vana loquimini* : in Hebræo est, *ecce vos omnes vidistis, et cur hoc, ut evanescatis vanitate?* id est, experientia didicistis quæ dico, vobisque nota sunt et explorata, ideoque majori reprehensione digni estis, quod hæc scientes tam vana et falsa dogmata proponitis; et prorsus evanescitis tam inique sentiendo et judicando de mea miseria Deique providentia. Nihil enim vanius prava opinione de Deo ejusque judiciis, non enim ex his quæ in hac vita Deus dat justis et peccatoribus eorum præmia vel supplicia expendere debetis, sed ex iis quæ in futuro sæculo recepturi sunt : ita S. Gregorius lib. XVIII *Moral.* cap. VII, locum hunc exponere videtur. Cæterum cum Deus nobis ex parte hic opera sua patefaciat, ne ita cæci simus, ut nihil prorsus cernamus in iis quæ omnino patent et obvia sunt oculis nostris : neque enim longior inquisitio nobis instituenda est, ut harum rerum gustum aliquem habeamus, cum attendere et intueri voluerimus, satis est unde possimus doceri. Ne sponte igitur et data opera claudamus oculos, eosque de quibus hic loquitur Jobus imitemur, ut in vanitate evanescamus, et sine causa vana loquamur : cum Deus nos excitat, sciamus ipsum velle nos ita sua opera agnoscere, ut illi meritum honorem tribuamus, nec in rebus præsentibus hæreamus, sed concludamus judicium esse, quod nobis sit exspectandum, ibique res in integrum restituendas, et unicuique pro meritis retribuendum esse sive præmium sive supplicium. Unde de impio loquens quid illi exspectandum sit subdit :

Vers. 13. — *Pars legitima seu hæreditaria non datur nobis in hac vita.*

13. HÆC EST PARS HOMINIS IMPII APUD DEUM, ET HÆREDITAS VIOLENTORUM, QUAM AB OMNIPOTENTE SUSCIPIENT. — Illa vox *pars* in Hebræo est חלק *helech,* quod significat *portionem legitimam,* quam tandem pater dat filio, qualis fuit illa, quam homo ille dives in evangelio habens duos filios dedit filio suo juniori eam petenti, et dicenti *Luc.* XV, 12 : « Pater, da mihi portionem substantiæ quæ me contingit : » Deus habet duos filios, justos scilicet et peccatores. Vult igitur Job explicare quamnam partem Deus pro legitima portione reservatam teneat impiis, et quidnam hæreditatis vice sint recepturi : quæ enim bona vel mala Deus in hac vita tribuit non sunt legitima hæreditatis portio, quam neque justis neque impiis in hac vita confert. Neque vero de omnibus impiis Job loquitur, sed singulariter de *violentis;* in Hebræo est *tyrannis,* duris, potentibus, quo nomine divites avaros divitiis repletos voluit intelligere : nam hi sunt, qui per vim et tyrannidem ac violentiam omnia quæ volunt agunt, conculcantes pauperes, contemnentes inopes, devorantes pupillos et simplices; evadunt inhumani, crudeles, ferrei, sic ut aliena calamitate non commoveantur, et damnum aliorum prædam suam fieri optent : sæpe enim dice contempta, et posthabitis legibus tum divinis tum humanis, rapiunt non sua; et dum bene sibi sit, quam male sit aliis non vehementer curant, cum sæva et impotens illa animi affectio humanitatem omnem ejecerit. Itaque Aristoteles lib. I *Ethic.* cap. III, ait illum, qui studio augendæ quærendæque pecuniæ ducatur, βίαιον, *violentum,* asperum, importunum. S. Chrysostomus vero avaritiam nuncupat ὠμὴν καὶ ἀπάνθρωπον δέσποιναν, *inhumanam et crudelem dominam,* ejusdem discipulus S. Isidorus lib. III *Epist.* 209, auri argentique cupiditatem vocat ὠμὸν καὶ τυραννικὸν ἔρωτα, *crudelem et tyrannicum amorem,* utpote qui homines quos invasit crudeles ac tyrannos efficiat. Istiusmodi ergo hominis avari ac violenti sortem hic describit dicens :

Avari sunt duri, crudeles, violenti.

Vers. 14.

14. SI MULTIPLICATI FUERINT FILII EJUS, IN GLADIO

Impii felicitas momentanea et incerta.

ERUNT, ET NEPOTES EJUS NON SATURABUNTUR PANE. — En qualis sit sors impii, præsertim avari, quam momentanea incertaque felicitas, quam tristis exitus, quam dira et execranda calamitas : Si abundaverit, inquit, numerosa sobole, et rebus omnibus ad domesticos usus et domus ornamenta necessariis, his omnibus tandem spoliatus contrariam experietur fortunam : nam et filii ejus gladio cadent hostili; et eo necessitatis adigentur nepotes, ut ad explendam famem panis deficiat. Id ipsum sæpius hoc libro repetitum est, et a nobis tractatum, scilicet posteritatem impii, quantumvis multa fuerit, extinguendam esse : vide quæ hac de re dicta sunt cap. XV, 30-34 et cap. XVIII, 19 et cap. XX, 26 et seqq.; ex quo intelligitur hoc oportere assidue cogitare eos, qui genus et posteritatem suam pro virili parte propagare student, id nullatenus fieri posse, nisi multa virtute muniantur, quod ut quisque possit per se præstare, efficere tamen non potest, ut a posteris suis præstetur, ut unius aut alterius stultitia fiet, ut majorum virtute bene stabilita domus corruat, aut maximam jacturam faciat : ita temeritate ac scelere posterorum Davidis regnum, genus et familia ejus prope hæsit ad metas, nisi Christi infinita virtute restitueretur. Quare dubium non est quin vanum et leve sit nimio propagandi generis sui studio efferri, id quod Ecclesiastes hoc argumento persuadere conatur dicens cap. II, 18 : « Rursus detestatus sum omnem industriam meam, qua sub sole studiosissime laboravi, habiturus hæredem post me, quem ignoro utrum sapiens, an stultus futurus sit, et dominabitur in laboribus meis, quibus desudavi, et sollicitus fui, et est quidquam tam vanum ? » Hanc vanitatem vide eleganter quasi ob oculos positam a Tollenario nostro qui citatum Ecclesiastæ locum in *Spec. vanit.* pulchra paraphrasi metrica et simul exegesi prosa illustrat. Illud autem, *et nepotes ejus non saturabuntur pane*, Psaltes quoque regius impio minatur dicens *Psalm.* CVIII, 10 : « Nutantes transferantur filii ejus, et mendicent, » in quem locum vide *Expos. Patr. Græc.*, quam nuper e tenebris eruimus, et latina interpretatione notisque illustravimus.

Filii impiorum plerumque male pereunt.

Genus et posteritas nisi multa virtute diu propagari non potest.

Vanum est propagandæ posteritatis studium.

Vers. 15.

Filii impiorum plerumque male pereunt

15. QUI RELIQUI FUERINT EX EO SEPELIENTUR IN INTERITU, ET VIDUÆ ILLIUS NON PLORABUNT. — Si qui, inquit, ex impiorum filiis reliqui fuerint ab hostili ferro, non tamen magis honestam consequentur sepulturam : sic enim sepelientur, ut videri possint omnino periisse, cum non inferantur in tumulum pretiosum, qui illorum ad posteros memoriam transmittat, neque comitetur uxorum jam viduarum lugubris planctus, sed ut in bellica strage, aut pestilenti clade, acervatim cum aliis cadaveribus projiciantur in foveam, ubi sine ullo funeris honore putrescent. Eadem fere phrasi usus est David dicens *Psalm.* LXXVII, 64 : « Sacerdotes ejus in gladio ceciderunt, et viduæ ejus non plorabantur, » ubi in Hebræo activa voce ponitur *non plorabunt*, quo significatur, vel quod justa non facient viris suis aut propter inopiam, aut propter exitiosa et calamitosa tempora, quibus omnia agitabuntur, conturbabuntur, et vastabuntur; vel quia tantum erit exitium, tanta reipublicæ vastitas, ut viri simul cum uxoribus intereant; vel denique non deflebunt defunctum maritum, quin potius gaudebunt, quod eo liberati sint, vel propter improbitatem ejus, vel propter alias causas, ut plurimæ sunt, quæ viduas exhilarare possunt. *Sepelientur in interitu*, vel ut ex Hebræo alii vertunt, *in morte*, scilicet secunda, quæ mors animæ dicitur, et a nostro interprete merito vocatur *interitus*. S. Ambrosius lib. *De Fide resur.* tres mortes recensens : « Tertia, inquit, est de qua dictum legimus : *Dimittite mortuos sepelire mortuos suos.* Ea morte non solum caro, sed etiam anima moritur. » S. Augustinus numerat quatuor mortes, *prima* est, cum corpus extinguitur; *secunda*, cum in peccatis versamur; *tertia*, cum anima punitur sine corpore; *quarta* est mors animæ cum corpore in inferno. Hoc observat in *Dial. quæst.* LXV quæst. 32; impii ergo sepeliuntur in morte, et pii in vita : vide quæ *supr.* cap. XX, 26, dicta sunt.

Impii sepeliuntur in morte.

Vers. 16 et 17.

16 et 17. SI COMPORTAVERIT QUASI TERRAM ARGENTUM, ET SICUT LUTUM PRÆPARAVERIT VESTIMENTA : PRÆPARABIT QUIDEM, SED JUSTUS VESTIETUR ILLIS; ET ARGENTUM INNOCENS DIVIDET. — Amplificatio est felicitatis nimium brevis, et erroris quo seducitur impius injuste opes congregans, qui in caput laborat suum; quandoquidem judicio divino sæpe laboribus suis minime fruitur, sed in usum piorum transferri conspicit, ut male parta bene impendantur : ita evenisse legimus *Gen.* XXX ut opes multæ Labani darentur Jacobo, et divitiæ impiorum regum Chanaan ad pios Hebræos transferrentur, sicut scriptum est *Psalm.* CIV, 44 : « Et dedit illis regiones gentium, et labores populorum possederunt, ut custodiant justificationes ejus, et legem ejus requirant : » eodem modo regnum Saulis collatum fuit Davidi, qui bonis viris pollicetur dicens *Psalm.* XXXVI, 34 : « Exspecta Dominum, et custodi viam ejus, et exaltabit te, ut hæreditate capias terram; cum perierint peccatores videbis. » Hæc autem Jobi sententia, qua impiorum bona piis attribuit, in vita impiorum interdum, quandoque vero in interitu eorumdem vera est, at non universe accipienda, neque enim mens est asserere opes ab impiis congestas ad pios semper devolvi, quia, ut supra monuimus, temporales istiusmodi promissiones, uti et minas non videmus in hoc sæculo semper impleri : nam aliquando etiam Deus rapit et aufert bona justorum, et prolis ipsorum, eaque concedit latronibus et piratis, qui illos spoliant omnibus facultatibus suis. Cur vero id facit? causa, quam penes se arcanam habet, nobis est incognita; intelligimus tamen id ipsorum bono fieri : eo pacto enim ipsos vult in patientia exercere, aut vult ipsis tollere occasionem somno se in his terris obruendi, aut denique

Quæ impii lucrique congregarunt sæpe justis obveniunt.

Temporales promissiones et minæ non semper hic implentur.

vult ex illis purgationis causa mittere sanguinem : quia videt copiam quam possident illis instar noxiæ redundantiæ futuram. Discamus igitur ita contemplari judicia Dei temporalia, ut ipsum ad eodem semper modo agendum non astringamus : magnum enim est inter id quod vitam præsentem spectat et arcana Dei judicia discrimen.

Idem judicandum de promissionibus, quas similiter videmus non eodem semper tenore impleri, sed prout Deus novit expedire; ad vitam autem præsentem quod attinet, verum est in genere nos nobis polliceri posse, fore ut in ea nobis Deus sit quasi viæ dux, et quamdiu nos in ea esse voluerit nos sustentet sua bonitate, nosque sub umbra et protectione sua habeat; sed non possumus expresse statuere, utrum abunde bona sit daturus nobis, utrum valetudinem; utrum sit nos ex manu hostium liberaturus; utrum denique nobis sit hac vel illa ratione opitulaturus. Nobis nihil horum designare et certo polliceri possumus, sed nos ad particularem istorum in spe nostra designationem quod attinet obvolutis oculis esse oportet : nam etiam Deus vult nos hic quasi in perpetua pugna esse, et quidquid nobis immiserit æqui bonique consulere, atque totos cum fiducia et resignatione ex ipsius dispositione satis aptos pendere, illique in omnibus acquiescere. Verum quidem est filios Dei, quoniam in simplicitate et integritate ambulant, multis rebus opus habere posse, illisque ita imminere paupertatem, ut de die in diem ipsos invasura esse videatur; sed Deus ita illis plerumque prospicit, ut semper ulterius pergant. Nonnunquam etiam accidit, ut cum improbi argentum, aurum et supellectilem multam collegerint, probi postea illorum spoliis induantur; sed hic nulla, ut dixi, regula generalis constitui debet, cui Deum astringamus. Decet igitur nos tenere suspensos. Cæterum si de manibus improborum bona Deus avellat, intelligamus eum minas, quæ hic proponuntur, implere; si id non faciat, pro certo habeamus, ipsum sibi in ultimum diem sui judicii executionem reservare; nec modo velle res in perfectum statum asserere; ut spem nostram alat, eoque ut præsenti mundo addicti non simus, et hic inferius tanquam in paradiso felicitatem nostram non quæramus, sed sursum sublatos oculos habeamus, et eo expeditius hanc inferiorem vitam tanquam viam aliquam decurramus; nosque in his terris peregrinos et advenas esse, ideoque nobis semper ad cœlestem illam et permanentem hæreditatem adspirandum esse cognoscamus. Eodem modo intelligenda sunt quæ sequuntur.

In hac vita sunt omnia incerta.

Vers. 18.

Impiorum domus tineæ et umbraculo custodis assimilatur.

18. ÆDIFICAVIT SICUT TINEA DOMUM SUAM, ET SICUT CUSTOS FECIT UMBRACULUM. — Duabus aptissimis comparationibus hic explicat Jobus, quam parum habitura sit firmitatis domus, quam sibi ex alienis sumptibus et rapinis molitur impius, quæ non erit diuturnior quam domus, quam sibi in ligno aut laneo vestimento construxit tinea, quæ oris flatu convellitur; et umbraculum custodis vineæ vel cucumerarii, quod levi manu exstructum, exiguo duntaxat tempore, quo uvæ fructusque maturi custodiuntur, usui est, ac deinde statim dissipatur. Ac tinea quidem ædificat domum suam cum alterius jactura et injuria, corrodendo suaviter et insensibiliter quod alienum est, et tantum extendit domum suam, tamque amplam extruit, quantum alteri detrahit : similiter impius ædificat domum suam cum alterius jactura corrodendo aliena, sibique usurpando, virum simplicem suaviter et insensibiliter decipiendo, innocentem circumveniendo, per usuram palliatam et opertam injustitiam recipiendo ea quæ aliorum sunt; et tantum opibus crescit, domumque suam extendit, quantum aliis detrahit; unde D. Hieronymus epist. 151 *ad Algas.* quæst. 6 annotavit Christum Dominum *Luc.* XVI, 6 apte vocasse divitias *mammonam iniquitatis*, quia de iniquitate collectæ sunt. Aut certe ideo comparatur impiorum domus cum tinearum domiciliis, quia sicut tinea, cum domum construit, illius fundamenta corrodendo debilitat : nam si in lignis habitat, ligna corrodit et perforat, facitque ut labante domo non possit esse diuturna commoratio : sic impius non tam ædificat quam evertit domum, ut revera dum bene acquisitis male acquisitas facultates adjungit tineas inducat, quæ si quid est solidi corrumpunt atque evertunt. Septuaginta aliam addiderunt similitudinem, quæ satis indicat quanta sit eorum futilitas, quæ impiorum comparat et molitur solertia : sic autem illi, ἀπέβη δὲ ὁ οἶκος αὐτοῦ ὥσπερ σῆτες, καὶ ὥσπερ ἀράχνη, *evadet autem domus ejus sicut tineæ, et sicut aranea* : quam sit futilis domus, quæ ex aranearum tela construitur, quamque solvatur facile, res ipsa loquitur, quæ etiam jam apud Hebræos in proverbium abiit : vide quæ diximus supra ad illud cap. VIII, 14 : « Sicut tela aranearum fiducia ejus. »

Impius seipsum destruit ut tinea.

Impii domus ut araneæ tela.

Eamdem quoque divitiarum fragilitatem apte exprimit similitudo umbraculi seu tugurii, quod excitat custos v. g. cucumerarii aut vineæ, nec diutius durat quam necessaria videatur cucumerarii vinearumque custodia, quorum gratia a custode levi manu atque opere excitatum fuerat, quamdiu nimirum fructus sunt in suis plantis maturi et esculenti, id est exiguo tempore, et mense plerumque non amplius uno, quia statim dissipatur. Et si custos iste pecorum sit, multo solvitur transferturque facilius, quia sicut pastores, sic etiam eorum tabernaculum sequitur gregem, qui alia subinde atque alia loca mutare solent, neque in uno commorari, nisi unum aut alterum diem. Sicut faciunt Cedareni, qui rei pecuariæ assiduam dant operam; et quia pascua mutant, quotidie figunt et refigunt tabernacula. Quare tabernaculum hujusmodi proverbiali specie pro re sumitur momentanea, quæque ita dissolvitur, ut illius nullum supersit vestigium : sic Isaias ait cap. I, 8 : « Relinquetur filia Sion ut umbraculum in vinea,

Umbraculum est typus mutabilitatis.

Tabernaculum proverbialiter ponitur pro re

momentanea. et sicut tugurium in cucumerario, » hæc enim peracta vindemia collectisque fructibus sic dissipantur, ut neque speciem habeant ullam neque usum : idem alibi cap. XXIV, 20 ait : « Agitatione agitabitur terra sicut ebrius, auferetur quasi tabernaculum unius noctis. » Hoc tabernaculum aut pastorum est, qui non eodem sæpe loco pernoctant, sed ut mutant pabula, sic etiam alio atque alio transferunt umbracula ; aut certe viatorum, nam viri delicati atque potentes cum domo exeunt, tabernacula secum gestare solent : cum enim non raro contingat ut nox obrepat, antequam commodum inveniant hospitium, ne cogantur pernoctare sub dio, mobile secum tectum circumferunt; quod statim atque illuxit dissolvunt. Tabernaculorum certe pastorum meminit Ezechias apud Isaiam, dum suæ vitæ curriculum confectum jam esse meditabatur cap. XXXVIII, 12 : « Generatio mea ablata est, et convoluta est a me quasi tabernacula pastorum. Præcisa est velut a texente vita mea : dum adhuc ordirer succiditme. »

Viatorum tabernacula sunt aut pastorum.

E quibus satis constat in Scripturis passim *umbraculum* seu *tabernaculum* sumi pro re mutabili fragilique, uti bene Sanctius observat : quapropter per illud apte divitiarum frequentissime dominos suos mutantium inconstantia denotatur. Dum autem custodis meminit, avari hominis indolem expressit, custos enim vineæ, ut ante dicebam, facit umbraculum, ex quo attendat racemis custodiendis in alterius utilitatem : perpetuo curat, vigilat, circumspicit, anxiatur, hoc contendens, ut intacti omnes racemi conserventur domino qui vineam vindemiaturus est. Non potuit meo judicio melius explicari conditio divitis avari quam sub hoc hieroglyphico : non est ille dominus pecuniarum, sed servus et custos, id quod supra demonstravimus, et expresse Spiritus Sanctus exposuit per Salomonem illis verbis expensione dignis *Eccle.* VI, 1 : « Est malum quod vidi sub sole et quidem frequens apud homines (hæc scilicet nostra miseria est, quod grandia mala, quibus afficimur, non attendimus, quantumvis frequentissima sint). Vir cui dedit Deus divitias, et substantiam, et honorem, et nihil deest animæ suæ ex omnibus quæ desiderat; nec tribuit ei potestatem Deus ut comedat ex eo, sed extraneus vorabit illud. » Expende illud : *Nec tribuit ei potestatem Deus* : Olympiodorus intelligit de divina permissione, qua Deus permittit tanto affectu divitem tradi amori divitiarum, ut non permittat amor, quo eas diligit, easdem tangere vel consumere : qui enim nimis aliquid diligit, nulla ratione permittitur ab amore illud perdere aut distrahere. Sicut ergo superbis quibusdam Deus permisit suas passiones sequi, quos propterea dicitur *Rom.* I, 24, tradidisse in passiones ignominiæ, et quod colerent tanquam deos serpentes, volucres, et reptilia : ita propter iniquitatem avari eum dimittit, qui concupiscentia sua inflammetur erga pecunias, quas tanquam deum habeat et venerentur. Itaque hic grandis pecuniarum amor, quo divitias diligis, o avare, juxta Olympiodori sententiam, Deo singulariter permittente, ad tui perditionem contingit. S. Gregorius Thaumaturgus et Cajetanus *in Eccle.* cap. VI, non de sola permissione intelligunt, sed de voluntate Dei positiva, qua non vult concedere avaro usum bonorum suorum, a quo juste vult subtrahere auxilium efficax (manente tamen illius libertate) ne divitiis suis utatur : sicut e contra de justo dixerat idem Salomon *Eccle.* V, 18, quod « potestatem ei tribuit, ut comedat ex bonis suis. » Quoniam autem dominium est potestas utendi re in quemcumque usum licitum, sicut dicitur Deus auferre potestatem avaro utendi rebus et bonis suis, ita dici potest auferre ab illo dominium eorum. Quomodo ergo illa retinet? utique tanquam custos : cum enim Deus eum fecisset dominum, ipse se nudum et merum fecit custodem, qui toto pectore intacta nititur conservare bona non sibi, sed hæredi; ideo ipse non audet ea tangere, ut ex eis comedat : alius autem tanquam dominus veniens vorabit omnia. « Custos ergo es, inquit S. Ambrosius lib. *De Nab.* cap. XIV, non dominus tuarum facultatum, qui aurum terræ infodis, minister utique ejus, non arbiter : » habet se itaque dives avarus tanquam custos vineæ in tabernaculo domus suæ, eo enim moriente venit hæres tanquam dominus, et omnes racemos quasi vindemiam sibi repositam rapiet colligetque. Talis est dives in vita sua; sed qualis in morte? id explicat aptissime Job subdens :

Avarus non est dominus, sed custos et servus divitiarum.

19. DIVES CUM DORMIERIT NIHIL SECUM AUFERET : APERIET OCULOS SUOS, ET NIHIL INVENIET, — ubi notandum, vitam hanc *somnum*, et mortem vocari *vigiliam* : « Dives, inquit, cum dormierit (id est, postquam dormierit, post somnum hujus vitæ) aperiet oculos suos, et nihil inveniet : » quia nimirum phantasma totum erat et insomnium, quod hic videbat; cui consentit illa Davidis sententia *Psalm.* LXXV, 6 : « Dormierunt somnum suum, et nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis; » in quem locum ita pulchre S. Ambrosius : « Quia, inquit, divites somnum suum dormierunt, non habent Christi quietem, non surgunt Christi resurrectione. » Dormiunt ergo somnum suum potentes impiique, in illo non virtutes, non imitationem Christi, non bona somniantes opera, quæ vere sunt res, sed vanitates, sed peccata, sed dominationes et principatus; et hinc est, ut evigilantes non inveniant ea in altera vita, in qua nihil boni nisi quæ sunt Christi; hæc autem ipsi habere non possunt, quia hic non dormiunt Christi somnum, et sic evigilantes ibi nihil invenientes, tunc videbunt hæc omnia non fuisse nisi insomnia, et vere nihil : quia tota hæc vita nihil aliud est nisi somnus, et res ejus insomnia. Pulchre Philo lib. *Quod Deus sit immut.* ita Moysem introducit loquentem cum rege Edom, et rationem reddentem cur ab ejus bonis se abstineat : « Nam ista, inquit, tibi chara omnino nihil sunt : an putas mortalem rem ullam vere esse et subsistere, et non tanquam in suggestu quodam ab inani et incerta opinione sustineri non aliter quam somniorum ludicra? » Cui accinens S. Hieronymus in allata verba Psalmi : Vere, inquit, hæc vita somnus est, et divitiæ : quando enim videmur eas tenere, statim amittimus, sicut illud quod scriptum est in Propheta : Sicut cum aliquis dormit sitiens, si invenerit aquam bibit, postea cum evigilaverit ipsa sitis manet : ita sunt et divitiæ in hoc mundo, dum tenemus amittimus. » Dormiunt impii in hac vita, et ejus sitiunt res; bibunt quidem, et possident, sed quid? possidendo eas amittunt, et evigilant in morte, atque evigilando siti pereunt. Duo ergo mala habebunt, scilicet amissionem illarum statim ac eas acceperunt, et pœnam non solum amissionis, sed etiam deceptionis : sentient enim se deceptos, putantes hæc esse aliquid, cum nihil sint.

Vers. 19. Vita hæc somnus, mors vigilia.

Qualis sit dictum somnum.

Mors corporis somnus et animæ vigilia est.

Sed mirandum est valde, inquit S. Gregorius lib. XVIII *Moral.* cap. XII, « quod dicitur : *Cum dormierit, aperiet oculos suos* : ut dormiamus quippe claudimus, et non cum dormimus oculos aperimus, sed cum evigilamus. Hac tamen in re quia homo ex anima constat et corpore, cum unius rei *somnus* dicitur, alterius *vigilia* demonstratur, quia cum corpus obdormiscit in morte, tunc anima evigilat in vera cognitione. Et dormit ergo dives, et oculos aperit, quia cum in carne moritur, ejus anima videre cogitur, quod videre antea contempsit; tuneque evigilat, et oculos aperit, quia quales sint res vere cognoscit. » Oculos corporis et concupiscentiæ apertissimos habet dives dum vivit, omnia attentissime circumspiciens quæ præsentia sunt; sed oculos mentis habet clausos, nolens conspicere et prospicere futura : in morte oculos corporis claudet, ideoque dicitur *dormiturus*; aperiet autem oculos mentis, et id cogetur vel invitus videre, quod dum viveret videre contempsit; id quod ex epulone illo evangelico *Luc.* XVI, 23, comprobat Gregorius, qui dormiens et mortis somnum incurrens oculos aperuit : vidit enim tunc Lazarum, quem dum viveret nunquam vidit, quamvis ad ejus januam jaceret, per quam sæpe quotidie egrediebatur et ingrediebatur; sed mortuus dum esset in tormentis vidit Lazarum; tunc aperiens oculos nihil invenit, qui nec aquæ guttulam secum tulit.

Apertio oculorum pro brevissimo tempore ponitur.

Alio quoque modo potest intelligi quod S. Job dicit : « Aperiet oculos suos, et nihil inveniet : » *apertio* enim *oculorum* in Scriptura sacra significat brevissimum, momentaneum et imperceptibile tempus; unde Apostolus, ad judicandum quam brevi tempore futura sit in judicio rerum omnium discussio, dixit I *Corinth.* XV, 52 : « In ictu oculi, » ut S. Augustinus annotavit epist. 49 *ad Deograt.* quæst. 1. Itaque idem est, *aperiet oculos*, ac si dicas : In apertione oculorum omnia illi evanescent, et inveniet se omnibus bonis spoliatum et nudum : transibit subito a grandi abundantia ad summam inopiam, et omnia derepente ex oculis evanescent, ut in divite epulone voluit textus evangelicus demonstrare, de quo tradit *Luc.* XVI, 22 : « Mortuus est dives, et sepultus est in inferno, » ubi observat S. Augustinus lib. XIII *De Civit.* cap. XI, vim illius verbi *mortuus est*, quæ tam subitum transitum indicat, ut simul fieri et factum esse declaret. Ex eo autem quod dives hinc nihil secum auferet, nihilque ibi reperiet eorum quæ hic tenuerat, sequitur ipsum summam incursurum inopiam : non enim ibi quis invenit, nisi quod secum portaverit, neque ibi datur alicui, nisi quod ipse hinc eo prius transmiserit, ut optime D. Augustinus in *Comm. ad Psalm.* XLVIII, ostendit. Unde bene subdit S. Job :

Vita hæc ejusque bona insomnium.

20. APPREHENDET EUM QUASI AQUA INOPIA : NOCTE OPPRIMET EUM TEMPESTAS, — *q. d.* Sicut aqua de cœlo cadens, hominemque in agro reperiens, sic vita functum assequetur et comprehendet inopia, et opprimet eum cumulus tribulationum quasi sæva tempestas; idque *nocte*, id est insperato, cum serius erit, nec spes supererit aut effugii aut remedii : hisce verbis grandia tremendaque continentur mysteria, quæ attenta mentis cogitatione expendenda sunt. D. Gregorius lib. XVIII *Moral.* cap. XII *tempestatis* nomine divinum judicium intelligit aut mortis horam, qua divino judicio quis sistitur : hæc opprimit eum nocte, qua tempus improvisum designatur : idcirco dixit Apostolus I *Thess.* V, 2 : « Dies Domini sicut fur in nocte ita veniet. Cum enim dixerint : Pax et securitas, tunc repentinus eis superveniet interitus. » Ipsemet Apostolus, inquit S. Augustinus epist. 80 *ad Hesych.*, quid *noctis* nomine intelligeret explicare voluit subdens : « Cum dixerint : Pax et securitas, » id est, cum minus exspectatur mors aut adventus Domini, ideoque repentinus superveniet interitus; hinc, inquit Gregorius loco citato, subdidit idem Apostolus : « Vos autem fratres non estis in tenebris, ut vos dies illa tanquam fur comprehendat : omnes enim vos filii lucis estis, et filii diei; non sumus noctis neque tenebrarum. » Non erant in nocte, qui attenta consideratione mortem et Domini adventum exspectabant. Nocte ergo divitem opprimit tempestas, quia advenit ei mors cum minus eam sperat, quando magis implicatus est curis hujus vitæ, et quando dicit : « Pax et securitas; » unde Pagninus hoc loco legit, *vox furatus est eum turbo*, id est, venit turbo nocte, et furatus est eum, qui nullo modo sibi a morte cavebat. Id quod, ut idem S. Gregorius loco supra citato annotat, Christus indicare voluit de quodam divite agens, qui cum nihil minus quam de morte curaret, sed totus intentus esset vitæ præsenti, quam longam sibi promittebat dicens *Luc.* XII, 19 : « Anima mea habes multa bona reposita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, » etc. Tunc cum multorum annorum, inquit S. Basilius hom. 6 *in ditesc.* delicias sibi ipsi imaginabatur, subito ad eum facta est vox : « Stulte hac nocte repetent animam tuam; et quæ parasti cujus erunt? » In hujus

Vers. 20. Impii plerumque morte inopinata opprimuntur.

Impiorum pax subita tempestate turbatur.

confirmationem et explicationem expendit idem S. Gregorius lib. XXXV *Moral.* cap. I, quod Heliu asseruit de divitibus et potentibus agens cap. XXXIV, 20 : « Subito morientur : quamvis enim sero de hac vita tollantur, subito et repente tolluntur : quia finem suum cogitando prævidere nesciunt. Subitum siquidem est homini quod cogitare non potuit, nec cogitavit : » ita S. Gregorius.

Observa item illud : *Opprimet eum tempestas*; in Hebræo pro *tempestate* habetur nomen סוּפָה *suphah*, quod significat *turbinem* aut tempestatem turbulentissimam et violentissimam ex grandi vento concitatam, quomodo Vulgatus aliquando hanc vocem transtulit *supr.* cap. XXI, 18 et *Isai.* V, 28; quomodo et Pagninus hoc loco legit, *furatus est eum turbo* : accidet itaque ei sicuti Pharaoni, cujus casum elegantissime Moyses descripsit. Deo agente apertum fuit mare, et parata via, per quam Israelitæ transirent *Exod.* XV, 8 : « In spiritu, inquit, furoris tui congregatæ sunt aquæ, stetit unda fluens, congregatæ sunt abyssi in medio mari. » *Spiritum furoris Dei* vocat ventum validum, quem Deus misit ad aperiendum mare et sternendam viam, quo flante, ut in Hebræo habetur, *coagulatæ sunt abyssi in medio maris*; hinc apparet manifeste, inquit Cajetanus *in Exod.* cap. XV, quod ventus a Deo immissus non solum fuit ad *exsiccandum* locum maris et terram, super quam aquæ fuerant, sed etiam ad *coagulandam* aquam hinc et inde super mare. Per modum itaque congelationis aquæ steterunt tanquam muri, et acervi aquarum effecti hinc et inde super mare. Et ad exaggerationem miraculi dicitur *in corde maris*, quia coagulatio maris in superficie et ad oram naturaliter fieri potest; sed in corde, hoc est in profundo et medio maris id fieri miraculum est. Dicitur autem ventus ille immissus a Deo *spiritus furoris ejus*, aut quia vehemens, aut quia potius ab ejus indignatione contra Pharaonem procedebat, ut B. Hieronymus censet *in Ezech.* cap. XVI : non enim tam Israelitas illo medio liberare, quam durum et rebellem Pharaonem punire intendebat : potuit namque Deus Israelitas multis modis a Pharaonis potentia liberare; sed summe illi indignatus, hunc elegit, quo illum tanquam in muscipula et laqueo comprehenderet.

Interitus Pharaonis est typus oppressionis impiorum.

Unde oranti Moysi, cum videbat contra se et populum Dei advenientem Pharaonem, dixit Deus *Exod.* XIV, 16 : « Eleva virgam, et extende super mare : ego autem indurabo cor Ægyptiorum ut persequantur vos : et glorificabor in Pharaone; » et vere ita factum fuit. Ingressis enim Israelitis fugientibus, videbis Pharaonem post illos secure et sine timore mare ingredientem, et arrogantissime dicentem *Exod.* XV, 9 : « Persequar, et comprehendam, dividam spolia, implebitur anima mea, evaginabo gladium meum, et interficiet eos manus mea. » Quis explicare valeat quanta superbia inflatus incederet Pharao? Secum ducebat excellentiores duces exercitus, quos *electos principes* Moyses vocat, *triastas* Septuaginta transtulerunt; quos ait Hieronymus dici apud Græcos *principes* secundi gradus post regiam dignitatem. Omnem itidem Ægypti gloriam secum trahebat : ut enim Scriptura sacra refert *Exod.* XIV, 7 « junxit currum, et omnem populum suum assumpsit secum : tulitque sexcentos currus electos, et quidquid in Ægypto curruum fuit, et duces totius exercitus. » Sed quid factum est? quando magis se credebat securum *Exod.* XIV, 27, « reversæ sunt aquæ, et operuerunt currus et equites cuncti exercitus Pharaonis, » etc.: sicut enim cum primo jusserat Deus Moysi ut manum extenderet ad mare ad viam aperiendam, extendente Moyse manum misit Deus ventum qui aquas divideret, ut dictum fuit: ita nunc jubente Deo ut extenderet manum ad viam concludendam, « flavit spiritus ejus, » id est grandis ventus aquas concitans, impellens et acuens; « fugientibusque Ægyptiis occurrerunt aquæ, et involvit eos Dominus in mediis fluctibus. » Tempestas scilicet valida ac violenta aquas concitans, agitans et impellens excitata fuit, qua aquæ, quæ divisæ exstiterant, fuerunt conjunctæ, viaque conclusa, ab illaque tempestate miser Pharao oppressus fuit : id enim significat involutum fuisse in mediis fluctibus, ubi omnia quæ habebat penitus vi tempestatis amisit, nec adfuit ex tot curribus unus quo se fluctibus subduceret, nec ex tot principibus, ducibus, militibus aut equis unus qui auxilio foret; sed ubique fluctus et aquæ opprimentes ac suffocantes.

Pharaonis arrogantia et temeritas punita.

Hoc sine dubio peccatoribus accidit, qui contra Deum tanquam Pharao suis militant peccatis, signanter autem diviti avaro, de quo bene dicit Job, quod « nocte opprimet eum tempestas. » Incedit ille tanquam alter Pharao superbus, crudelis, divitiarum jactantia gloriosus, Dei pauperes persequens, et omnia sibi rapere contendens ac dicens *Exod.* XV, 9 : « Comprehendam, implebitur anima mea. » Sed quando majori se credit consistere securitate, respicit Deus, et oculos convertit ad enormia ejus facinora punienda, et ex columna suæ divinæ justitiæ emittit infirmitatem subitam et insperatam, quæ conterat currum corporis, rotas sensuum et virium corporalium, unde miser remanet attonitus conturbatusque mente; et anima, quæ tanquam eques est, in terram cadit non valens recte discurrere, nec attendere iis quibus operteret. Cupit jam fugere, et vitam in melius mutare, sed longa restat ei via : nam habere veram contritionem, ex animo et mente perfecte converti in Deum, difficillimum est, et singulari supernaturali opus est auxilio. Ille insuper impeditus est propter corporis currum contritum, et rotas sensuum eversas. Venit statim tempestas mortis valida, quæ undique miserum involvit fluctibus, quem omnibus quæ habebat destitutum dimittit. Bene ergo dicitur : « Nocte opprimet eum tempestas; » simul autem « apprehendet eum quasi aqua inopia, » quibus verbis primo indicat inopiæ

Pharao typus peccatoris Deum oppugnantis.

Mors inopina obruit peccatores.

magnitudinem, quæ omni ex parte eum circumdabit et cinget : sicut enim quando tempore diluvii aqua advenit, et homines comprehendit, ubique eos cinxit et conclusit, nec tantum exterius, sed etiam interius omnia penetravit et replevit; ita inopia miserum illum omni ex parte cinget, ut nihil penitus in ipso sit, quod non grandi inopia crucietur. Nec erit talis hæc inopia, ut ab illa possit homo liberari post diem, aut mensem, aut annum, aut saltem post mille annos, sed in æternum duratura eo modo quo dixit David *Psalm.* XLVIII, 20 : « In æternum non videbit lumen : » *luminis* enim nomine bona solent intelligi in Scriptura, sicut *tenebrarum* typo mala. Nullum igitur bonum aut solatium habebit, idque in æternum.

Vers. 21. 21. TOLLET EUM VENTUS URENS, ET AUFERET, ET VELUT TURBO RAPIET EUM DE LOCO SUO. — In Hebræo est, *tollet eum eurus* ventus vehementissimus in terra Israel ab oriente flans; quem ideo קדים *Kadim* vocant : nam קדם *Kedem* oriens est, sive plaga orientalis. Sunt qui euronoton hoc nomine significari tradunt; est autem calidissimus, utpote a zona torrida profectus, unde a Græcis καύσων, id est *ventus urens*, redditur, qui in illis regionibus tam vehemens est, ut etiam naves in mari perfringat, juxta illud *Psalm.* XLVIII, 8 : « In spiritu vehementi conteres naves Tharsis, » ubi in Hebræo habetur *per ventum* קדים *Kadim*, sive orientalem : quocirca βίαιος, *violentus* vocatur a Symmacho *ibid.* Eo Mare Rubrum pervium reddidit Deus *Exod.* XIV, 21, et *Psalm.* LXXVII, 26, coturnices adduxit in castra Israelitarum dum in deserto essent. Dicit ergo Job fore ut impius tandem a vento urenti sive orientali abripiatur, et loco suo pellatur; significat autem hac similitudine improbum, licet ad tempus floruerit, opibus et potentia valuerit, abreptum tamen et prostratum iri, non secus ac si ingens aliqua tempestas repente exoriatur, aut ventus, qui omnia pessumdet; turbo enim vehemens et præceps quacumque permeat, late omnia conturbat, arbores ab radicibus convellit, ingentia saxa circumactu rotat, et ejaculatur procul, navigantium vela disjicit et disrumpit, navigia ipsa contorquet, et nonnunquam in altum abripit : ita divites judiciarii turbinis incursus ad tribunal abripiet divitiis omnibus spoliatos. Quod etiam regius Vates expresse cecinit *Psalm.* LXXV, 6 : « Dormierunt somnum suum, et nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis. » A fallacissimis divitiis nihil patrocinii sperandum esse accurate observans S. Chrysostomus hom. *in Eutrop.* : « Si unquam antea, inquit, nunc maxime licet dicere : *Vanitas vanitatum, et omnia vanitas*, ubi nunc inclytus ille consulatus splendor? ubi illustres illæ faces? ubi applausus illi ac choreæ, epulæque et festi conventus? ubi coronæ et aulæa? ubi strepitus urbis, et illæ circensium spectatorum faustæ acclamationes atque adulationes? omnia illa perierunt : procella vehemens folia dejecit, arborem spoliatam reddidit jam radicitus vacillantem : tantaque vis venti impacta est, ut cum nervos ejus universos concusserit, tum ipsam funditus prosternere minetur, » etc. Vere Job ait : « Tollet eum ventus urens, » id est, morbus vehemens, aut mors subitanea vento urenti similis cum dolore vehementissimo illum auferet de medio viventium; et quomodo venti turbo stipulam subito gyrat, et rapit a loco suo, ac projicit in locum alterum, ita sententia divini judicii ad instar turbinis impetuosissimi impium illum auferet de statu prosperitatis temporalis, in quo ad tempus visus est consistere, projicietque « in tenebras exteriores, ubi erit fletus et stridor dentium, *Matth.* XXIII, 13. » Recte autem mors impii vocatur *ventus urens*, quia non solum corporis humorem, sed penitus spem siccat omnem : *turbo* vero dicitur ob celeritatem ac vehementiam, qualem ventus fert contortus ac rapidus, qui arbores saxaque bene fixa convellit : de vi turbinis vide quæ dicta sunt *supr.* cap. IX, 17.

Quid per ventum urentem intelligatur.

Mors et morbus vento urenti et turbini similis.

Vers. 22. 22. ET MITTET SUPER EUM, ET NON PARCET : DE MANU EJUS FUGIENS FUGIET. — Super impium, inquit, in profundo inferni jacentem mittet justus scelerum ultor pœnas horribiles et omnis generis tormenta, quæ hominis ingenium nec enumerare nec excogitare sufficiat, quot et quanta isthic miser sustineat : Deus enim tunc absque misericordia severissime in illum animadvertet faciens illi judicium sine misericordia; quemadmodum ipse dum viveret noluit misereri proximorum. Quod autem ait, « fugiens fugiet, » id est fugere conabitur, sed effugere nequibit : hebræa enim verba actum inchoatum tantum sæpe significant.

Deus sine misericordia damnatos punit.

Vers. 23. 23. STRINGET SUPER EUM MANUS SUAS, ET SIBILABIT SUPER ILLUM INTUENS LOCUM EJUS. — Potentissimus autem judex Deus sic illum manibus omnipotentiæ suæ stringet, ut elabi nusquam possit aut ulla ratione effugere : adeo vero nulla super illum commiseratione movebitur, ut quasi sibilando irrideat eum complacens sibi in exsecutione severæ justitiæ suæ. Quemadmodum quoque ad impios Sapientia dicit *Prov.* I, 26 : « Ego quoque in interitu vestro ridebo, et subsannabo, cum vobis id quod timebatis advenerit : cum irruerit repentina calamitas, et interitus quasi tempestas ingruerit : quando venerit super vos tribulatio et angustia. » Dicuntur hæc ἀνθρωποπαθῶς, id est *humano more*, nec enim risus, qui fit deducto ore, nec sannæ, quæ fiunt contracto naso, nec ira ullave passio cadit in Deum, qui incorporeus est et immutabilis. « Tu enim Domine potentissime et justissime, ait S. Augustinus lib. I *Conf.* cap. IV, stabilis et immutabilis es; amas, nec æstuas; zelas, et securus es; pœnitet te, et non doles; irasceris, et tranquillus es. » Igitur hic *risus* et *subsannatio* significat Dei grave justumque odium, quo aversatur et graviter plectit impios sui contemptores; non quod Deus delectetur tortura impiorum, sed quod delectetur justitia justaque vindicta, qua

Turbinis impetus quantus.

Quomodo Deus dicatur ridere et subsannare impios.

juste plectuntur scelerati : ita S. Bernardus serm. 9 *in Psalm.* : *Qui habitat:* «Quid ergo, inquit, in insipientium interitu Sapientiæ credimus placiturum, nisi justissimam suam dispositionem et irreprehensibilem ordinem rerum? Sane quod Sapientiæ tunc placebit, sapientibus quoque placeat necesse est universis.» Unde Job ait : «Sibilabit super illum intuens locum ejus:» Deus enim, ut *ibid.* S. Bernardus observat, gaudet cum res quæque suo loco collocatur, ut sit ordo congruus rerum in toto universo. Locus autem piorum est cœlum ; locus impiorum est infernus. Gaudet ergo cum quisque pionum in cœlo, et quisque impiorum in inferno, loco et gradu suo pro meritis vel demeritis collocatur : gaudet enim ordine rerum, siquidem ordo est commune bonum totius universi, et consequenter singularum ejus partium.

Ridet igitur, inquit Cornelius *in Prov.* cap. I, 26, et subsannat sive exsibilat Deus sceleratos et impios sui contemptores, *primo*, dum eos hostiliter, sed juste pro meritis acriter punit, omnibusque irridendos et subsannandos objicit. *Secundo*, cum eis sua scelera exprobrat, uti immisericordiam exprobrabit impiis a se in judicii die damnandis. *Tertio*, dum de illorum justa pœna gaudet, facitque ut omnes angeli et sancti gaudeant, uti gavisuros de excidio Babylonis docet S. Joannes in Apocalypsi dicens *Apoc.* XVIII, 20 : *Exsulta super eam cœlum, et sancti apostoli et prophetæ; quoniam judicavit Deus judicium vestrum de illa. Quarto*, dum eos hostibus, præsertim dæmonibus, tradit, qui illos torquendo et cruciando irrideant et subsannant. Fusius hæc vide apud Cornelium nostrum supra citatum; et consule quæ superius diximus ad cap. XXII, 19 : «Videbunt justi, et lætabuntur,» etc. Septuaginta pro, *stringet super eum manus suas*, cum Hebræo et Chaldæo legunt, κροτήσει ἐπ' αὐτοὺς τὰς χεῖρας αὐτοῦ, *plaudet super eum manibus suis* : sicut nimirum victores peracto prælio manibus complosis lætitiam, sibilis vero victæ gentis derisum significant, cum summa voluptate pedibus suis substrata intuentes cæsa inimicorum corpora, gentemque victam, ac vinculis ad triumphum obligatam. Pro verbis autem illis, *et exsibilabit super illum intuens locum ejus*, Septuaginta legunt, καὶ συριεῖ αὐτὸν ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ, *et exsibilabit eum de loco suo*, hoc est, cum irrisione sibilove pellet impium de sancto loco, scilicet ipsius Dei : quod cum sensu vulgato facile cohæret; nimirum Deum a se cum derisu repellere, et pulsum a se cum derisu despicere, ad rem nostram prope idem est, loci, a quo impius rejicitur, et in quem projicitur, observato discrimine vel successu; in quo est mira proportio atque connexio. Cæterum quis hunc Dei despectum non formidet?

CAPUT VIGESIMUM OCTAVUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Secundam hic causam recenset Job, cur adeo studuerit semper innocentiæ : quia hæc unica via est ad obtinendam veram sapientiam; quæ licet in Dei sinu occulta, inaccessa et inscrutabilis maneat, homini tamen particula illius aliqua communicatur per sincerum timorem Dei : qua particula jubetur in hac vita contentus esse, integra sapientia fruiturus in futura Dei visione.

1. Habet argentum venarum suarum principia : et auro locus est, in quo conflatur. 2. Ferrum de terra tollitur : et lapis solutus calore, in æs vertitur. 3. Tempus posuit tenebris, et universorum finem ipse considerat, lapidem quoque caliginis, et umbram mortis. 4. Dividit torrens a populo peregrinante, eos quos oblitus est pes egentis hominis, et invios. 5. Terra, de qua oriebatur panis in loco suo, igni subversa est. 6. Locus sapphiri lapides ejus, et glebæ illius aurum. 7. Semitam ignoravit avis, nec intuitus est eam oculus vulturis. 8. Non calcaverunt eam filii institorum, nec pertransivit per eam leæna. 9. Ad silicem extendit manum suam, subvertit a radicibus montes. 10. In petris rivos excidit, et omne pretiosum vidit oculus ejus. 11. Profunda quoque fluviorum scrutatus est, et abscondita in lucem produxit. 12. Sapientia vero ubi invenitur? et quis est locus intelligentiæ? 13. Nescit homo pretium ejus, nec invenitur in terra suaviter viventium. 14. Abyssus dicit : Non est in me : et mare loquitur : Non est mecum. 15. Non dabitur aurum obrizum pro ea, nec appendetur argentum in commutatione ejus. 16. Non conferetur tinctis Indiæ coloribus, nec lapidi sardonycho pretiosissimo, vel sapphiro. 17. Non adæquabitur ei aurum vel vitrum, nec commutabuntur pro ea vasa auri : 18. Excelsa et emi-

nentia non memorabuntur comparatione ejus : trahitur autem sapientia de occultis. 19. Non adæquabitur ei topazius de Æthiopia, nec tincturæ mundissimæ componetur. 20. Unde ergo sapientia venit? et quis est locus intelligentiæ? 21. Abscondita est ab oculis omnium viventium, volucres quoque cœli latet. 22. Perditio et mors dixerunt : Auribus nostris audivimus famam ejus. 23. Deus intelligit viam ejus, et ipse novit locum illius. 24. Ipse enim fines mundi intuetur : et omnia, quæ sub cœlo sunt, respicit. 25. Qui fecit ventis pondus, et aquas appendit in mensura. 26. Quando ponebat pluviis legem, et viam procellis sonantibus : 27. Tunc vidit illam, et enarravit, et præparavit, et investigavit. 28. Et dixit homini : Ecce timor Domini, ipsa est sapientia : et recedere a malo, intelligentia.

Vers. 1. 1. HABET ARGENTUM VENARUM SUARUM PRINCIPIA : ET AURO LOCUS EST, IN QUO CONFLATUR. — Præmittit Job hoc nonnulla pretiosa et mirabilia, ut gradum sibi faciat ad sapientiæ contemplationem, quæ sublimissima est; videtur autem amicos suos eleganti et vario rerum excursu velle mulcere ad veræ sapientiæ studium persuadendum. Tangit argentum et aurum, quorum alterum in modum arboris terræ visceribus infusæ e primordio uno in ramos spargitur, qui sunt similes venis in varias corporis partes a natura diductis. Alterum, scilicet aurum, locum habet suum, ætati nostræ si unquam notissimum, in orbe præsertim novo, ubi non modo in glebas terræ permixtas coit, verum alicubi purum defæcatumque in grana crescit; quæ aurum aliud natura prius fæculentum, et arte purgatum atque conflatum puritate exæquant : quod est plane mirabile. Et quidem cohærens est explicatio de auro tam a natura puro conflato, defæcato, quam de artis conflatoriæ opere, ut oratio de mirabilibus Dei operibus vario tenore procurat, cujus scopus est ostendere multa esse in mundo arcana, quæ nulla ratione certa fieri videntur; et tamen tandem ratione non carere comperiuntur, sed sapientiæ Dei summum nunquam posse comprehendi, nunquam homines tam alte posse ascendere. Et hæc quidem comparatio a minori ad majus ducitur, quasi Jobus diceret : Eia agite amici mei, rationem et viam inire, qua aurum et argentum lapidesque pretiosi in terræ visceribus inveniuntur, arduum quidem et difficile est ingenio humano; verum est eo perveniri posse, sed tamen id potest jure *arcanum naturæ* appellari. En igitur res obscuras, quæ in hoc mundo cernuntur, et humano ingenio eruderantur; sed longe aliud quidpiam est sapientia Dei, quam nemo investigando assequi potest : «Videtur mihi, inquit S. Hieronymus ad hunc locum, quod per ænigma et parabolam sub horum nominibus metallorum mores hominum et virtutes animorum describat, minime ordinis observantiam prophetarum more custodiens. *Argenti* vero et *auri* vocabulum secundum auctoritatem Scripturarum verbi eloquium et sensus animi judicare voluit. Hæc disserentes, nos ita dicamus : *Habet argentum venarum suarum principia, et auro locus est, in quo conflatur.* Vena argenti, id est initium eloquii, ab animæ sensibus oritur: sensus vero aureus rationis ac sapientiæ judicio fabricatur, et ut sit optimus, ab igne divinæ examinationis probatione conflatur.» Eodem fere sensu S. Gregorius lib. XVIII *Moral.* cap. XIV, hunc locum explicat dicens : «Hujus spiritualis auri locus non est profecto alius quam catholica Ecclesia; et hujus *argenti vena* non est alia nisi Scriptura divinitus inspirata; ad cujus gnomonem universa quæ corde credimus ad justitiam, aut ore confitemur ad salutem referenda sunt.»

Argenti aurique proventus qualis.

Argentum eloquii mystici et aurum divinæ sapientiæ symbolum.

In Ecclesia est vena argenti et locus auri spiritalis.

Hujus porro mineræ locus ditior, in quo et argentum purius, et aurum inventur pretiosius, est status religiosus, uti bene probat Alvarez noster de Paz tom. I, lib. I, part. III : Sicut enim, inquit, in venis argenti et auri aliqua receptacula inveniri solent plena metalli purissimi, quæ crumenæ metalli vocantur, in quibus auri argentive major et purior est copia quam in aliis venæ partibus, quæ metalla hæc continent lapidibus et terræ permixta : ita in hac vena veræ sapientiæ et verbi Dei, quæ est sancta mater Ecclesia, vitam religiosam et a curis rerum mundanarum avulsam reperimus tanquam metalli thecam, in qua et argentum sermonis pulchrius et efficacius gignitur, et aurum sapientiæ purius effoditur. Sapientia cor mundum amat, et mentem curis sæculi vacuam in sui domicilium requirit : scriptum est enim *Psalm.* C, 2 : «Psallam et intelligam in via immaculata;» et rursus *Psalm.* CXVIII, 104 : «A mandatis tuis intellexi,» quia vita munda et immaculata ad divinorum custodiam mandatorum aditum scientiæ aperit, ut in abdito cordis introeat. Unde Cassianus *Collat.* XIV, cap. IX, egregie ait : «Et idcirco si scientiæ spirituali sacrum in corde vestro vultis tabernaculum præparare, ab omni vos vitiorum contagione purgate, et curis sæculi præsentis exuite : impossibile namque est animam, quæ mundanis vel tenuiter distentionibus occupatur, donum scientiæ promereri, vel generatricem spiritualium sensuum, aut tenacem sacrarum lectionum fieri.» Anima ergo religiosa mundando cordi et curis sæcularibus evacuandis intenta aptissima est, ut auro sapientiæ spiritualis ornetur. Eloquium vero ad animas movendas efficax, quod pravos affectus evellat, et bonorum operum desideria plantet, non inter curas divitiarum, inter ambitiones honorum et corporis delicias acquiritur, sed in sanctæ meditationis studio, in orationis

Status religiosus est vena auri argentique spiritalis ditissima.